

Uutta tietoa Ylä-Lapin asutuksesta!

Olin lauantaina 14.6.2008 Oulun yliopistossa kuuntelemassa Matti Enbusken väitöskirjan tarkastusta, joka liittyy Lapin asutukseen. Enbuske näyttää lähtevän siitä, että historian tutkimusta ei paljoakaan liikuta sinänsä se, minä vuonna tai päivänä jotakin Lapissa tapahtui, vaan häntä on kiinnostanut ajankohta sen vuoksi, jotta voitaisiin nähdä mitä muuta tapahtui samanaikaisesti ja mitä ennen ja jälkeen, koska nämä suhteet vasta paljastavat asioiden todellisia synty-yhteyksiä. Tämän keskeinen seikka korostuu hänen työssään siinä, että hän on kyennyt mestarillisesti sijoittamaan kaikki tutkimansa ilmiöt tällaiseen synnyn ja kehityksen todelliseen aika perspektiiviin. Tutkimus on siten lajissaan ainutlaatuinen. Se tuo uusia ja syventäviä avauksia tänä päivänä käytävään keskusteluun poronhoidon alkuperästä ja siitä kuka tai ketkä kuuluvat alkuperäisväestöön. Tutkimus sai ainakin minut sai vakuuttumaan siitä, että karjataloudella rikastettu sekatalous tulo Lappiin 1600-luvulta lähtien on ollut huomattavin muutos lappalaisten ja ympäristön suhteissa koko Lapin historian aikana. Sen toteuttaminen vaati laajojen maa-alueiden raivaamista viljelymaaksi, mikä käynnisti lappalaisväestön vähittäisen kasvun. Ennen muuta se aiheutti ennen näkemättömiä muutoksia ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa.

Siirtyminen karjatalouteen kannusti lappalaisia luopumaan menneisyyden vaeltavasta elämäntavasta ja asettumaan aloilleen ja tämä taas johti ensimmäisten talojen ja kylien syntyyn. Se myös vei pohjaa aikaisemmin vallinneelta metsästäjä-keräilijäyhteisöjen kollektiiviselta yhteishengeltä. Keskeinen asia tässä muutosprosessissa oli karjatalouden kyky tuottaa elintarvikkeita enemmän kuin kullakin hetkellä tarvittiin, sillä koko yhteisön ei enää tarvinnut osallistua yhteistoiminnassa ravinnon hankkimiseen erämaissa. Lappalaisten elintaso alkoi kohota merkittävästi 1850 vaiheilla ja vuosikymmen vuosikymmeneltä tulevaisuus näytti sen jälkeen yhä lupaavammalta.

Enbusken erinomainen tutkimus osoittaa sen miten alueen kantalappalaiset pakotettiin veromaittensa puitteissa elämään ja kehittämään elinkeinojaan. Voidaankin esittää varsin aiheellinen kysymys, että kun lappalaiset ovat noudattaneet lakia ja eläneet veromaillaan, pitäisikö heidän nyt luopua saamelaiskäräjien esittämien vaateiden pohjalta muualta tulleiden hyväksi oikeuksistaan ja kulttuuristaan, joita he ja heidän esi-isänsä ovat vuosisatojen ajan puolustaneet? Enbuske on selvittänyt mitä todellisuudessa on tapahtunut, ei siitä mitä jotkut poliitikot häneltä odottivat. Enbusken väitöskirja ei ole taidetta, eikä se itsessään palvele muita kuin tietämisen tarkoituksena. Ei ole myöskään syytä unohtaa, että vasta tällainen tosieto antaa myös toiminnalle ja kannanotoille tukevan pohjan.

Jouni Kittinen
entinen saamelaispoliitikko

Kaleva 19.6.08